

Kultura prawna i jej typy. Różne systemy prawa.

mgr Adam Labuhn

Pytania wprowadzające

- Czym dla Ciebie jest prawo?
- Jakie miejsce zajmuje prawo wśród innych systemów normatywnych?
- Czy geografia jest ważna dla prawa?
- Czy prawo to jedynie zespół norm wyrażany w przepisach?
- Czym jest dla Ciebie kultura?

Kultura prawna

W znaczeniu węższym:

- Kultura prawna (danego społeczeństwa, grupy, jednostki) to tyle, co wiedza jednostki i grup społecznych o obowiązującym prawie, stosunek do tego prawa (gotowość lub brak gotowości przestrzegania jego norm), oceny prawa i postulaty co do jego zmian.
- **INACZEJ: ŚWIADOMOŚĆ PRAWNA.**

W znaczeniu szerszym:

- Kultura prawna obejmuje stan prawa (jego treść i formę), doktryny prawne i naukę o prawie, źródła prawa, stosunek norm prawnych do norm religijnych i instytucje polityczne zajmujące się tworzeniem i stanowieniem prawa oraz wszystko to, co wchodzi w skład pojęcia „kultura prawna” w węższym znaczeniu.
- **MOŻNA MÓWIĆ O KULTURACH PRAWNYCH PEWNYCH EPOK, SPOŁECZEŃSTW, NARODÓW, np. rzymska klasyczna kultura prawna, kultura prawna systemu *common law*, kultura prawna wczesnego średniowiecza europejskiego, kultury prawne społeczeństw Islamu, Dalekiego Wschodu itp.**

System prawa

całokształt norm prawnych obowiązujących w danym państwie w danym czasie; systemy prawne można klasyfikować pod różnymi względami

Charakterystyczne formy działalności prawotwórczej w systemie prawnym danego państwa

Dwa główne systemy:

- system prawa stanowionego (kontynentalny)
- system precedensowy (*common law*)

System prawa stanowionego

Geneza:

- kształtuje się w Europie kontynentalnej w średniowieczu, bazuje na tradycji rzymskiej, działalności glosatorów i postglosatorów

Kraje:

- Polska, kraje Europy kontynentalnej, Ameryki Łacińskiej, częściowo Kanada

Dominująca rola prawa stanowionego przez parlamenty (prymat ustawy)

System prawa stanowionego

Sądy wyłącznie stosują prawo, choć orzecznictwo sądów wyższej instancji nie jest pozbawione pewnego znaczenia prawotwórczego

Praktyka i instytucje sądowe:

- zróżnicowana struktura sądów, występowanie sądów administracyjnych, w zasadzie brak sędziów niezawodowych
- ograniczony udział czynnika społecznego (ławnicy) - zupełny jego brak w wyższych instancjach
- występowanie specjalnych sądów konstytucyjnych

System precedensowy

Geneza:

- kształtuje się w oderwaniu od tradycji rzymskiej w średniowiecznej Anglii, obecnie mówi się o tzw. reformowanym *common law*

Kraje:

- m.in. Wielka Brytania, USA, częściowo Kanada, Australia, Indie, RPA, kraje Afryki Zachodniej

Prawo precedensowe obok prawa stanowionego (*statue law*), od dłuższego czasu wzrastająca rola prawa stanowionego

Sądy są współtwórcami prawa

System precedensowy

precedens - to zasada lub reguła prawna stworzona przez sąd, obowiązująca we wszystkich sprawach podobnych rozstrzyganych w przyszłości

Praktyka i instytucje sądowe:

- złożona, warunkowana historycznie struktura sądów, uczestnictwo sędziów niezawodowych (sędziowie pokoju), brak sądów administracyjnych
- występowanie ławy przysięgłych (jury) - istotny udział czynnika społecznego w rozstrzyganiu spraw (ława orzeka o winie, sędzia o karze)

Systemy prawne pod względem ich ukształtowania w danej kulturze, a więc w zespole uwarunkowań religijnych, społecznych i historycznych (wybór)

Prawo wyznaniowe

- w mniejszym lub większym stopniu nałożenie się na siebie norm religijnych z normami prawnymi (lub przyznanie wprost normom religijnym statusu obowiązującego prawa państwowego i zabezpieczenie ich przymusem państwowym - sankcją państwową)
- prawo stanowione nie może być sprzeczne z uznawanymi za objawione normami religijnymi, powinno być stanowione zgodnie z ich duchem
- wiele krajów z dominującą religią muzułmańską (np. Iran, Pakistan, Egipt, Syria) - źródłem ustawodawstwa jest prawo szariatu (księga objawiona Koran i sunna, prawo zwyczajowe)

Specyfika prawa krajów postkolonialnych

- silna, stopniowo zanikająca rola prawa zwyczajowego
- mieszanka systemów prawnych europejskich (prawa stanowionego i precedensowego w zależności od państwa kolonizatora), tendencja do częściowego zachowania specyfiki tradycyjnego prawa niepisanego i wbudowaniu go w nowoczesny system prawny

Kultura prawna Chin

- w ostatnich latach stopniowy wzrost roli prawa stanowionego
- dominacja działań prawotwórczych administracji nad organami ustawodawczymi
- niezwykle rozwinięty i liczny korpus urzędniczy
- zakorzeniona historycznie mentalność posłuszeństwa i szacunku dla władzy urzędniczej i tradycji społeczeństwa podporządkowanego (m.in. starożytna doktryna konfucjanizmu)

Dziękuję za uwagę

mgr Adam Labuhn